

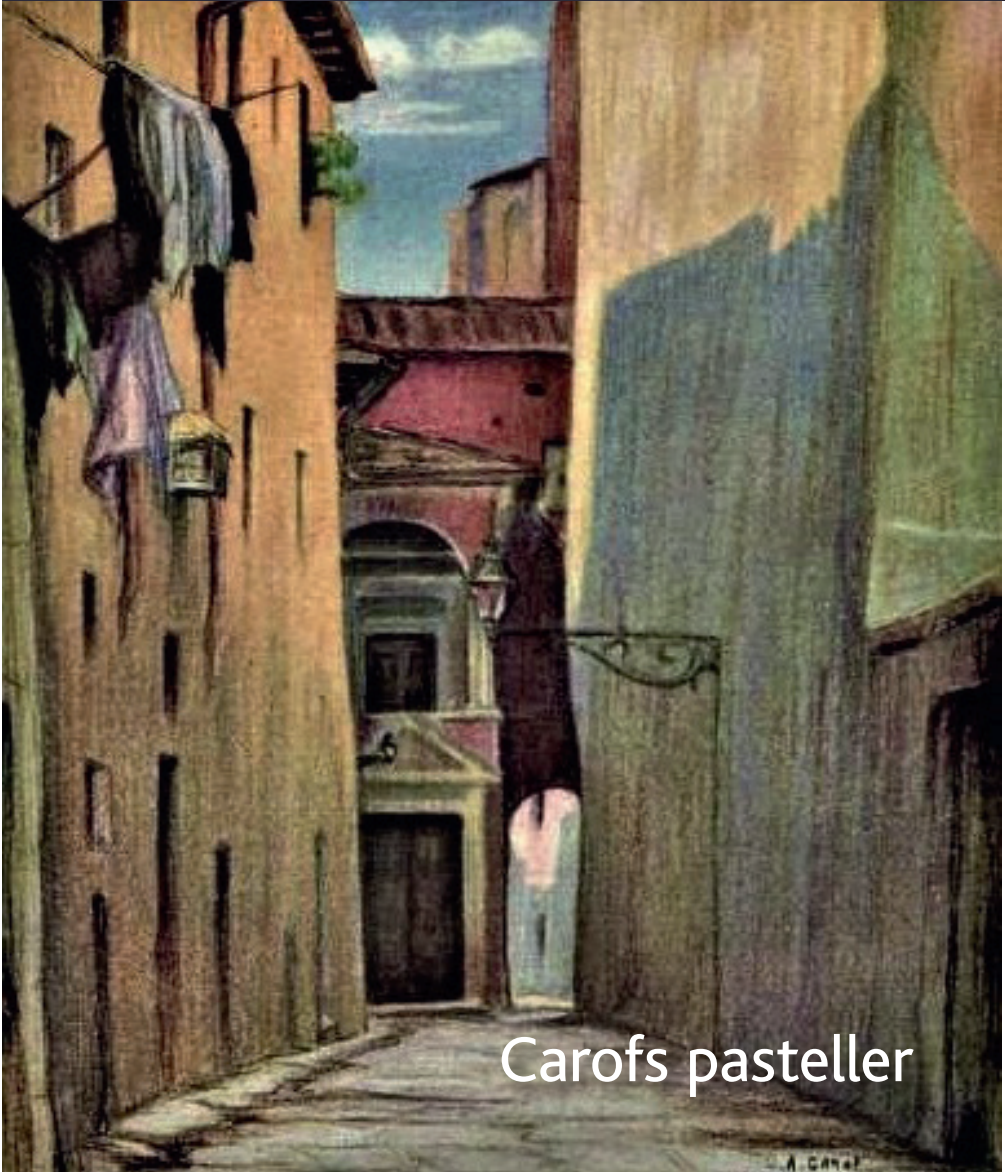
JOHANNES JØRGENSEN SELSKABET

NYHEDSBREV

December 2017

15. Årg.

Nr. 4

Carofs pasteller

NYHEDSBREV

Medlemsblad for
Johannes Jørgensen Selskabet

Ansvh. red. Stig Holsting
Lykkesholms Allé 9 A, 1.tv
1902 Frederiksberg C
Tlf. 2129 0408
e-mail: stigholsting@gmail.com
Kassererens e-mail: johs.
jorgensenselskabet@gmail.com
www.johannesjoergensenselskabet.dk
Bankkonto: 1551 0010132908

Johannes Jørgensen Selskabet
er et litterært forum til studium af
digterens liv og forfatterskab.
Selskabet arbejder nært sammen
med Johannes Jørgensens Hus
i Svendborg og andre litterære
selskaber.
Medlemskab koster 175 kr. om året.

Selskabets bestyrelse:

Stig Holsting, formand
Oluf Schönbeck, næstformand
Fælledvej 14 E, 5.tv. 2200 København N.
E-mail: olufschon@gmail.com
Tlf. 60863727.
Ove Klausen, sekretær.
Ottosminde 2, 8960 Randers.
Tlf. 86404032.
E-mail: oklausen@fiberflex.dk
Henning Fink-Jensen, kasserer.
Krogmosevej 28, 2880 Bagsværd.
Tlf. 23495938
Andreas Holsting. Ved Klosteret 6,
2100 København Ø. Tlf. 31219609.
E-mail:
andreas.holsting@hotmail.com

Tegneren Otto C(hristensen) (1898-1982) var en flittig bladtegner, som siden 1931 udelukkende var knyttet til Det berlingske Hus som portrættegner. Hans meget akademiske streg formåede at fange ikke alene den portrætteredes fysiognomi men kunne trænge ind og se det karakteristiske i personligheden bag strengen. Otto C – som hans signatur var – leverede gennem årene flere portrætter af Johannes Jørgensen, bl.a. dette fra 1929.

Billedet på Nyhedsbrevets forside er efter en pastel af Andrée Carof udført i 1918. Motivet er fra Siena og er blandt de 8 pasteller, som hun illustrerede den franske udgave af bogen om Katerina af Siena med.

Almqvististen

Af Stig Holsting

På Frederiksberg Lokalhistorisk Arkiv afholdt man i 2013 en udstilling over en "ukendt kunstner" med titlen "En almqvistisme – K. J. Almqvist" – om forfatteren og maleren K. J. Almqvist. Han blev født på Frederiksberg i 1899 og endte også sine dage her i 1970 – i øvrigt uden nogen sinde som kunstner at have foretaget den obligatoriske dannelsesrejse til Sydeuropa.

Karl Johan Almqvist, som i sin samtid gjorde sig gældende som forfatter, grafiker og maler var en excentrisk frederiksbergkunstner, som op gennem 30'erne især blev kendt for sine grafiske arbejder, der havde deres originalitet i persontegningens stramme forenkling. Som forfatter huskes han i dag sikkert ikke af mange, han udgav bl.a. en bog om Selma Lagerlöf, og som billedkunstner huskes han vel især af dem, som er fortrolige med Weilbachs kunstnerleksikon. Han havde en ganske betydelig produktion og siges at have haft en vanskelig natur. Alligevel talte hans bekendtskaber folk som Storm Petersen og J. F. Willumsen, der også selv var særegne naturer. Den sidste dyrkede han i en grad, så han i sin selvopfattelse kunne minde om Willumsen i egen genidyrkelse. Men de var begge

Signeret portræt af K. J. Almqvist indlagt i bogen til Ingeborg Jørgensen.

folk, som åbenbart havde en overbærende holdning på den excentriske kunstner. At han nærede en betydelig respekt for Johannes Jørgensen kan ikke undre, idet digterens virksomhed som regel kunne virke afvæbnende på sære naturer.

Portrætkunsten er ikke den letteste kunstneriske udtryksform. Vi har i dansk kunsthistorie ikke mange, som formåede at fange den portrætteredes psykiske egenart. C. A. Jensen var vel en af de bedste, som med lette nervøse penselstrøg kunne ramme præcist. K. J. Almqvist

havde absolut ikke Jensens format, men i en række originale linoleumssnit har han efterladt sig nogle ret bemærkelsesværdige personskildringer. Blandt dem det portræt af Johannes Jørgensen, som i mange år har prydet hovedet på nærværende blad.

I Johannes Jørgensens Hus i Svendborg står en af Almqvists bøger med dedikation til digterens søster Ingeborg. Bogen udkom i 1944, men selv synes Almqvist aldrig at have mødt digteren. Indlagt i bogen ligger et brev til Ingeborg Jørgensen fra forfatteren. Brevet er holdt

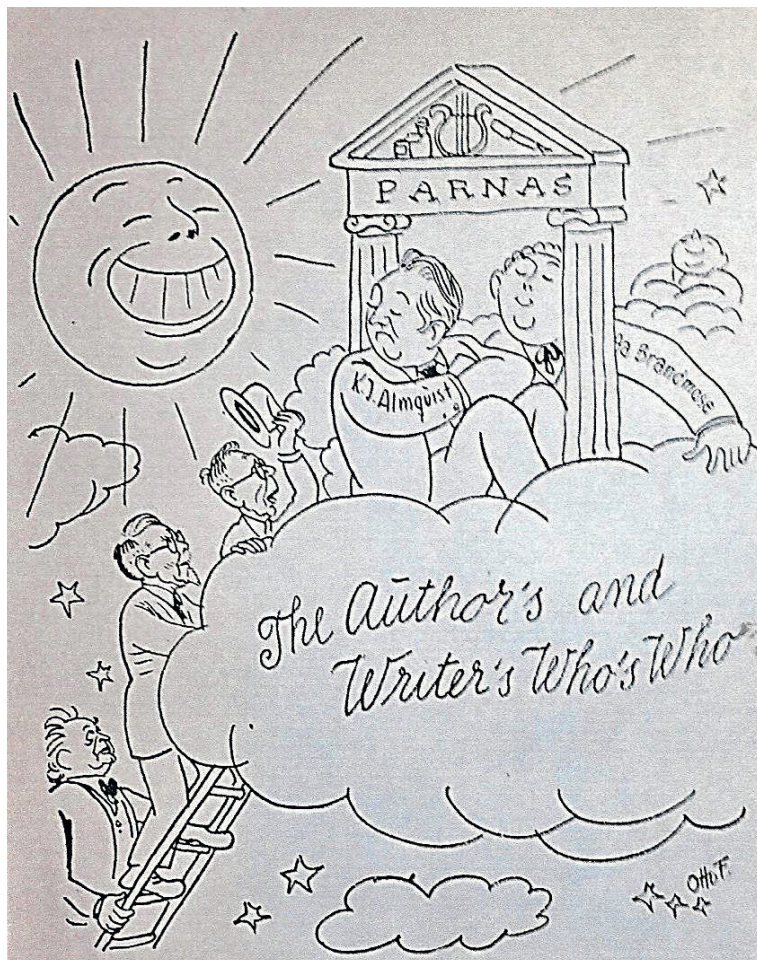
I 2006 valgte Svendborg i et samarbejde med Johannes Jørgensen Selskabet at benytte Almqvists portræt af digteren til at smykke mindestenen foran Svendborg Bibliotek.

i et lidt svulstigt sprog og viser i øvrigt, at han i 1946 har været på besøg i huset på et tidspunkt, hvor Johannes Jørgensen altså ikke har været der.

Bogens titel, *Tanker til eftertanke* er en samling aforismer af en vis lommefilosofisk karakter. Den udkom på Almqvists eget forlag i 1946, og at Johannes Jørgensen alligevel har gennemlæst den viser de streger, han sin vane tro har sat ud for enkelte af bogens udsagn. Det er dog ikke mange, som synes at have gjort indtryk på ham, men et enkelt siger dog så meget, at han her har

Fotoportrættet til venstre synes klart at være forlægget for K. J. Almqvists linoleumssnit (th). Billedet i midten er en simpel computerbearbejdnng af fotoet til venstre, der kun understreger denne tese. Samtidig viser den også kunstnerens evne til at se og gengive de væsentlige detaljer, der giver ansigtet sin karakter.

fundet et udsagn, som har givet genlyd i hans sind: "en god kone er mere værd end et kongerige" (191, s. 64). Ikke, at sætningen rummer en dybere filosofi men snarere, at Jørgensen af bitter erfaring måttet sande det. Men også disse ord: "selvbeherskelse i alle forhold – er vejen til fuldkommenhed" (223, s. 74) stemmer godt med et gennemgående tema i Johannes Jørgensens dagbøger.

Almqvist synes altså ikke at have sat sit lys under en skæppe. Tvært imod definerer han sin filosofi som "almqvistisme" et begreb, som han ikke alene putter sine ideer ind under men også rubricerer menneskeheden efter – en moralsk definition – "en frigørelse af sit 'jeg- billede'" (227, s. 75). Det synes derfor oplagt, at han må have fundet det ganske naturligt, at tegneren Otto F. i en tegning i

Dagens Nyheder/Nationaltidende satte ham som vogter ved indgangen til det danske parnas, hvor han spærrer vejen for tre af dansk litteraturs internationale navne, Martin Andersen Nexø, Johannes V. Jensen – og Johannes Jørgensen. Måske ligger der en bekræftelse i tegningens udsagn i en af de aforismer, som Almqvist bragte i ovennævnte bog: "mindreværdskomplekser – er et ukendt begreb for almquistismens disciple ..." (nr. 187 s. 63). Alligevel afslører Almqvist i sit brev til Ingeborg Jørgensen, at han nærrede stor hengivenhed for Johannes Jørgensen. Derfor skal man heller ikke tolke tegningen som et udtryk for hans opfattelse af de tre men snarere for hans egen selvopfattelse. Endelig er tegningen jo ment som en satire over en tendens i den aktuelle danske litterære selvforståelse.

Tilbage står Johannes Jørgensen Selskabet og må forklare, hvad der inspirerede selskabet til at benytte Almqvists grafiske portræt af Johannes Jørgensen til Nyhedsbrevets hoved og tillige til at pryde den mindsten, som på selskabets initiativ blev rejst foran Svendborg Bibliotek på digterens 50 års dødsdag. Begrundelsen var og er, at portrættet på en enkel måde rammer Johannes Jørgensens fysiognomi og karakter. Som det blev nævnt i bladets klumme på s. 2, så er der udført mange

gødheden
retædler
mennerkel.

14 mæi 1946

mine hils
Ingeborg Jørgensen.
ærede.
fra kongens kaptajnens
sender sig dem min bedste
hilsen og take for ventig
modtagelse i Johannes Jørgensen
Jørgensen barn domstolen –
jeg glemmer aldrig den
mæte der digters drømme
have – der saa brudt – af
ubliede husvilde medmenesker
har faaet mange bløddende
saw – ... jeg tror – ofte at
have talt med flere person
ligheder om sagen – vedrør
væde blages – til justits
ministeren – at vende og
se tidens udvikling...
hvad mener de selv – og deres
spøster – jeg afventer et par
ord fra dem og hilser dem og
deres spøster som deres tjener
og hengivne

K. J. Almqvist

K. J. Almqvist sendte Ingeborg Jørgensen et meget ydmygt brev efter et besøg i Svendborg, hvor han havde besøgt Jørgensens søstre. Hvad en grafolog ville kunne få ud af skriften, kan vi ikke vurdere, men skriften er under alle omstændigheder meget personlig.

portrætter af Johannes Jørgensen og bestemt ikke alle lige veludførte. Men Almqvist formåede at ramme noget meget karakteristisk i sit linoleumsnit, som gjorde det velegnet til formålet. Bladets hoved skal jo gerne ved første øjekast sige noget enkelt og tillige essentielt om indholdets hovedformål nemlig, at det her alene drejer sig om at bringe stof til belysning af Johannes Jørgensens litterære indsats.

Andrées pasteller

Af Stig Holsting

I sin bog om den unge Johannes Jørgensen skriver Emil Frederiksen: "Inden han kom til at skrive regelmæssigt og fuldt selvstændigt om Litteratur og Ideliv, skrev han en lille Række Artikler om den moderne Malerkunst. De bekræfter, hvad han engang sagde [til E.F.] 'Det var Malerne, der begyndte', det vil sige, at gennem Kunsten fik han de første stærke Indtryk, der satte ham i Vej hen mod hans symbolistiske Periode – der skulde vise sig at være nok saa frugtbar i rent menneskelig Henseende som kunstnerisk.

Johannes Jørgensen har engang næret Drømme om at blive Maler. – Hans Artikler om Kunst er da ogsaa højst litterære. Han taler sjældent om Komposition og Farvebehandling, karakteriserer aldrig Kunstnerne sagligt. Deres Billeders Kunstværdi beror for ham paa de lyriske Indtryk, de giver ham."¹

Ud fra denne Emil Frederiksens beskrivelse af den unge Jørgensens kunstopfattelse er det ikke underligt, at det først var med bogen *Stemninger* fra 1892, han lod en af sine bøger illustrere. Det var tegneren Viggo Pedersen (1854-1926), der forsynede bogen med tegninger

og vignetter i fine symbolistiske streger, hvormed han havde fanget tonen i bogens blanding af digte, prosadigte og små stemningsmættede betragtninger. Alligevel brugte Emil Frederiksen blot nogle få ord for at konstatere, at bogen var illustreret af Viggo Pedersen, og selv nævner Jørgensen i sine erindringer også kun kort Viggo Pedersens medvirken. Måske var det Viggo Pedersens bekendtskab med Mogens Ballin, der fik Jørgensen til at vælge ham som illustratør.²

Rejsebogen fra 1894 og bogen om hans besøg i benediktinerklostret ved Beuron fra 1896 har på trods af deres indlysende appel til det visuelle kun billeder på omslaget og for den sidstes vedkommende kun et portræt af abbed Wolter, som han dedikerede bogen, skønt beuronermunkene i udpræget grad dyrkede den sakrale kunst. Men klicheer var dyre at fremstille, og de skrabede budgetter kunne sikkert ikke bære denne ekstraudgift. End ikke *Rejsebilleder fra Nord og Syd* (1905) indeholder, navnet til trods, en eneste illustration. Det må da også siges at være symptomatisk for hans evne til at skabe billeder i ord. Det var Ikke, fordi han nærede uvilje mod illustrationer,

¹ Emil Frederiksen: Johannes Jørgensens Ungdom. 1946 s. 123

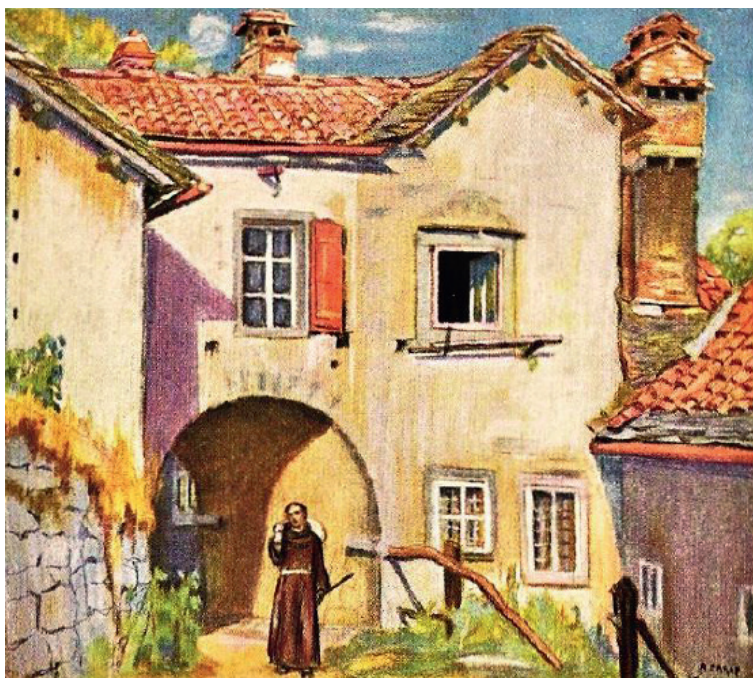
² Jørn Otto Hansen: Omkring og om Mogens Francesco Ballin. Catholica 3 1971 s.111.

for siden hen gjorde han flittigt brug af fotografier i sine bøger, første gang i bogen om Lourdes fra 1910.

Førsteudgaven om den hellige Frans af Assisi fra 1907 indeholder ingen illustrationer men i anden udgaven fra 1913 bragtes et enkelt billede, nemlig en fotografisk gengivelse af Frans' velsignelse til broder Leone. Først i femteudgaven fra 1956 kom der flere billeder med. Men da var der allerede sket meget med hans opfattelse af billedernes visuelle og især kunstneriske værdi. Måske har han ikke haft nogen indflydelse her, da han jo døde dette år. I 1910 udkom bogen om Lourdes med illustrationer, og som årene gik, blev benyttelsen af billeder mere udtalte, som

f.eks. i reportagebogen om Civita d'Antino og i biografien om Katerina af Siena. Det var imidlertid stadig fotografiet og egentlig ikke den mere kunstneriske illustration, han valgte. Det var med andre ord det refererende og deciderede pædagogiske formål, som lå bag hans valg.

Andrée Carof, som Johannes Jørgensen traf første gang i Paris i sommeren 1914 og hurtigt sluttede et varmt venskab med, var en flittig maler. Den besøgende i Johannes Jørgensens Hus i Svendborg har ikke kunnet undgå at stifte bekendtskab med nogle af hendes billeder i enten streg, olie eller – som oftest – i pastel. Ifølge Jørgensens dagbøger tilbragte hun på deres rejser timer med at fastholde de indtryk,

Motiv fra La Verna.
(Pastel af Andrée
Carof 1916)

som han malede i ord. Hendes billeder kom hurtigt til at beskæftige hans poetiske fantasi. Det var som om, han deri fandt en parallel til og fuldendelse af sit eget syn på det oplevede. Derfor fik han den idé, at nogle af hans bøger ville vinde ved hendes farveplancher. Men først med dobbeltbindet *Jorsalafærd* fra 1922 – reportagen fra rejsen til det hellige land – skete der noget. Det var i første omgang dog kun den danske udgave, der blev illustreret med 7 af hendes pasteller i helsideformat. Den italienske oversættelse (*Il libro d'oltremare*) fra 1925 blev illustreret med 6 pasteller, hvorimod den franske udgave (*Le livre d'outremer*) fra 1928 bragte 8 med et lidt andet udvalg end den danske. Denne udgave var tillige også oversat af hende, og det må være årsagen til, at den først udkom så sent som den sidste af oversættelserne (spansk *Viaje a Tiera Santa*) i 1924 forsynet med 7 pasteller og den hollandske (*Jeruzalem*) i 1925 dog uden nogen af hendes billeder. Hvor illustrationerne i den danske udgave af *Jorsalafærd* kun er signeret med det ret anonyme og kønsindifferent "A. Carof", så viser både den spanske og franske udgave i et enkelt tilfælde hendes fulde navn, hvilket altså ikke tyder på konsekvens.

Jorsalafærd blev det eneste af Johannes Jørgensens værker udgivet på dansk, hvor Andrée Carofs farvepasteller blev trykt. Korrespondancen mellem Jørgensen og Gyldendal giver et levende indtryk af forlagets store betænkeligheder ved

Andrée Carof – tegning af Johannes Jørgensen i hans dagbog.

fremstillingen af de dyre farveklicheer, som ville fordyre bøgernes udsalgspriser ud over, hvad de kunne bære. Måske har sådanne omkostninger været lavere i Frankrig, hvor Andrée fik friere tøjler, for der kunne bøgerne udkomme i større oplag end i Danmark.

Under Johannes Jørgensens ophold i Paris i foråret 1918 forberedte han udgivelsen af den franske udgave af Katerinabogen, *Sainte Cathérine de Sienna*. Han fik en aftale med udgiveren, Gabriel Beauchesne om, at Andrée Carof skulle levere en serie pasteller til bogen, som

Andrée Carof kom ikke til at illustrere Livslegenden tredje bind, der bl.a. omhandler Jørgensens første ophold i La Rocca. Men under et besøg her i 1918 udførte hun denne skitse af byen med klostret liggende ovenfor i Johannes Jørgensens dagbog (Dagbog 321).

udkom i 1920 med 8 af hendes billeder.

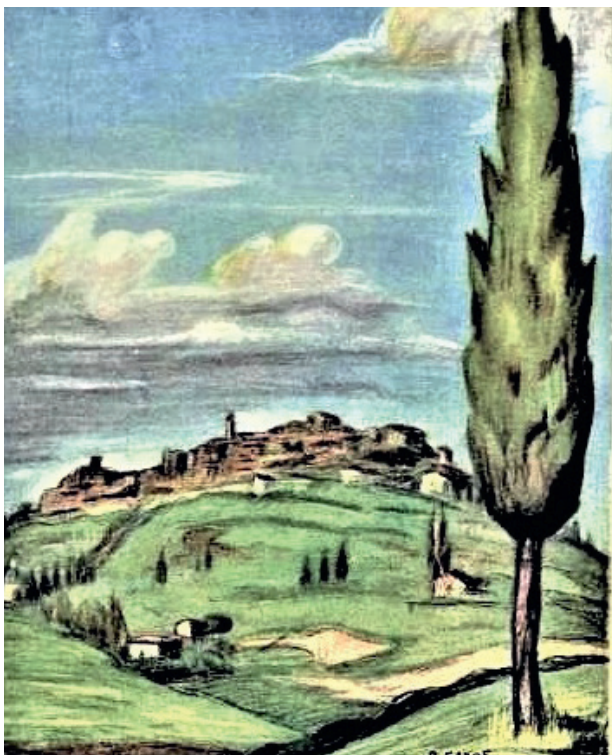
Endnu medens dette arbejde stod på, fik han en aftale med udgiveren om en fransk udgave af *Mit Livs Legende* og noterer i sin dagbog: "Beauchesne billiger helt Planen om Andrées medarbejde paa 'Mit Livs Legende'" (Dagbog 314, 11. marts 1918). Vi ved ikke, om Jørgensen havde Carof i tankerne som både oversætter og illustrator, men snart efter var en anden i gang med at oversætte værket. I 1926 udkom de tre første bøger samlet i ét bind med titlen *Le pèlerinage de ma vie – premier volume* på 358 sider

og stærkt redigeret – oversat af Jacques de Coussange – og uden illustrationer bortset fra et forfatterportræt. Fortsættelsen kom tilsyneladende aldrig. Den italienske oversættelse udkom allerede i 1916 og da den i alt væsentligt har sammenfald med den franske oversættelse, har den måske dannet forlæg for den franske udgave.

Indtil videre ved vi ikke, hvorfor den franske udgave trods tanken ikke fik Andrées billeder med. Da illustrationerne alene var tænkt til tredje bind, skulle de sandsynligvis fortrinsvis omhandle motiver fra Italien – bl.a. Assisi og La Rocca. De kom i nogen grad i stedet til at indgå i den franske udgave af Alvernerbjerget (se nedenfor). Johannes Jørgensen havde i 1918 planer om at lade en del af Andrées billeder udkomme som reproduktioner i en separat mappe.³ Denne plan blev heller ikke realiseret måske af økonomiske årsager.

Bogen om Alvernerbjerget, som Johannes Jørgensen ifølge hans korrespondance med Gyldendal, gerne havde kaldt La Verna, udkom på dansk i 1920 illustreret med sort-hvide fotos og nogle tegnede oversigtskort. Ifølge Jørgensens forhandlinger med forlaget havde forfatteren ønsket bogen illustreret med 3 af Andrées pasteller. Georg Hansen, kontorchef på Gyldendal, som gennem mange år var ham en trofast forhandler og personlige ven, og som han siden skrev et mindedigtil til (*Digte i Danmark*, s. 21), var dog

³ Dagb. 321, 19. aug. 1919.

Motiv fra Montepulciano (Pastel af Andrée Carof)

stærkt betænkelig og bemærker, at det vil fordyre bogen betragteligt. Det blev så altså ved tanken.

Da den franske oversættelse af *Alvernerbjærg*et udkom i 1923 med den franske titel *La montée de l'Verne*, var den både oversat af A. Carof og forsynet med 4 af hendes pasteller.

Under hans forhandlinger med Georg Hansen i 1916, havde emnet om Andréés farvepasteller også været inde i billedet, hvor Johannes Jørgensen ønskede "6 á 8 Pasteller" med i 3. bind (*Vælskland*) med motiver bl.a. fra Assisi og La Rocca.

Georg Hansen ytrer store betænkeligheder begrundet i de store omkostninger ved arbejdet med klicheer til farvebilleder, som Jørgensen ønskede placeret helsides. Georg Hansen foreslår, at Gyldendal evt. deler udgifterne med Jørgensens franske forlægger, Gabriel Beauchesne, da det også var tanken at lade billederne indgå i den franske udgave af *Livslegenden* (jfr. ovenf.). Tanken måtte imidlertid opgives p g. a. eksportforbud af klicheer fra Frankrig under krigen.

En karakteristik af Andrée Carofs kunst, som vi kender den fra bøgerne og fra Huset i Svendborg må være, at

hun, måske ikke overraskende, ofte synes påvirket af franske impressionister som f.eks. Bonnard, Cézanne eller Pissarro uden, at man nødvendigvis behøver at lægge for meget deri. Farverne er stærke og yder det sydlandske lys fuld retfærdighed. Der er ingen tvivl om, at hun i sine billeder sammenfatter forfatterens kunstneriske ideer om farvernes symbolværdi med hans egne ofte farvemættede naturbeskrivelser. Som ung kunstanmelder i København havde Johannes Jørgensen vist stor indsigt i den unge impressionisme.

Der er i dette nummer af Nyhedsbrevet indlagt et indbetalingskort til brug for fornyelse af medlemskabet af Johannes Jørgensen Selskabet for 2018 vel vidende, at en del medlemmer benytter netbankoverførsel. Det er blot ment som en velment påmindelse.

Genvalg til bestyrelsen.

Ved generalforsamlingen på Svendborg Bibliotek d. 4. november blev Stig Holsting genvalgt som formand for endnu et år og Andreas Holsting og Ove Klausen genvalgt for en periode for to år.

Det blev vedtaget at bevare et uændret årskontingentet på 175 kr.

Rettelse og beklagelse.

I sidste nummer af Nyhedsbrevet var der på s. 6, 2. spalte en beklagelig meningsforstyrrende fejl, hvor der henvises til et billede, som ikke var der. Billedet var af pladshensyn udgået men ikke billedteksten.

Samtidig beklager vi, at mange først fik bladet efter 1. okt., skønt det var afsendt i god tid. Årsagen var det danske postvæsen Postnord!

*Johannes Jørgensen
Selskabets bestyrelse ønsker alle
medlemmer og deres familier
en glædelig Jul og et godt nytår
og takker for trofast støtte
til selskabets arbejde.*